

Univerzita Pardubice

Fakulta Filozofická

Religiozita u krajanů v rumunském Banátu

Denisa Matějková

Bakalářská práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra sociálních věd
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Denisa MATĚJKOVÁ**

Studijní program: **B6703 Sociologie**

Studijní obor: **Sociální antropologie**

Název tématu: **Religiozita u krajanů v rumunském Banátu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Studentka se ve své bakalářské práci bude zabývat otázkou religiozity u krajanů v rumunském Banátu. Práce bude založena na terénním výzkumu. Studentka téma zpracuje dle následující osnovy:

- Úvod
- Metodologie
- Historický kontext krajanů v Banátu
- Formulace výzkumných otázek
- Teoretické zakotvení tématu (vybrané teorie z antropologie náboženství)
- Analýza výzkumného projektu
- Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BERGER, P.L.;LUCKMANN T.: Sociální konstrukce reality, Brno, 1999, ISBN 80-85959-46-1

HIRT; JAKOUBEK : Idea krajanského hnutí ve světle konstruktivistického pojetí národa in Český lid; etnografický časopis, č.4, ročník 92

HROCH, P.: Ve Valašsku zůstáváme, Praha, Gema Art, 2002, ISBN 80-86087-49-2

KANDERT, Josef: Poznámky k výzkumu a chápání "tradice" in Český lid; etnografický časopis, ročník.86; 1999

NEŠPOR Z.; LUŽNÝ D.,: Sociologie náboženství, Praha, Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-251-5

SECKÁ, Milena : Češi v rumunském Banátu in Češi v cizině č. 8,92 - 114 s, Ústav pro etnologii a folkloristiku AVČR, Praha, 1995, ISBN 80-85010-02-X

SECKÁ, Milena: Současná reemigrace Čechů z Rumunska in Češi v cizině č. 6,

39 – 42 s, ÚEF ČSAV Praha, 1992, ISBN 80-85010-48-8

SILVERMAN, D.: Ako robiť kvalitatívny výskum: praktická príručka, Bratislava, Ikar, 2005, ISBN 80-551-0904-4

TREPTOW, Kurt W.: Dějiny Rumunska, Praha, Nakladatelství Lidové Noviny, 2000, ISBN 80-7106-348-7

URBÁNEK, Radim : Češi v rumunském Banátu, Regionální muzeum vysoké Mýto, ISBN 80-239-0390-X

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Tereza Hyánková
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2009

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Lívía Šavelková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 31. 3. 2009

Denisa Matějková

Abstrakt

Religiozita u krajanů v rumunském Banátu

Tato bakalářská práce se zabývá českými krajanů v rumunském Banátu, nástinem jejich historie osídlení v této oblasti, vznikem českých vesnic a životem v nich. Ale především se zaměřuje na religiozitu krajanů. Ukazuje jejich každodenní způsob života propojený s lidovým náboženstvím. Chce také nastínit tradice a svátky spojené s náboženstvím, které se v této oblasti udržují.

Klíčová slova

Rumunsko - Čeští krajané - religiozita - svátky a tradice

Title

Compatriot's religion in Romanian Banat

Abstract

The bachelor paper deals with Czech compatriots in Banat, Romania outline of the history of its settlement and establishment of the Czech villages and local life. In particular it focuses on compatriot's religion. Daily life

and lifestyle of the people connected to folk religion has been demonstrated. The aim of the bachelor paper is also to depict traditions and feasts regarding religion that have been kept.

Key words

Romania - czech compatriots - religiozita - festival and tradition

OBSAH

1. Úvod	8
2. Metodologie	10
2.1 Terénní výzkum	10
2.2 Etika výzkumu a výzkumníka	12
2.3 Studium použité literatury	13
3. Charakteristika oblasti.....	16
3.1 Banát	16
3.2 Historie českého osídlení v Banátu	17
3.3 Život v českých vesnicích	19
3.4 České vesnice	23
4. Náboženská situace v Banátu	27
5. Současný stav náboženství ve Svaté Heleně ..	30
6. Závěr	37
7. Bibliografie	40
8. Přílohy.....	42

1. Úvod

Zájem o krajany v cizině je neustále velmi živý, ať již jde o odborné studie, články v médiích či televizní dokumenty. Označení populace za krajany je dle Hirta vysvětlena tak, že za krajany považuje emigranty z prostoru českých zemí, které lze označit jako „Čechy v cizině“ - krajany. Kategorie krajan v sobě obvykle zahrnuje implicitní představu příslušníka českého národa za hranicemi českého státu. Ovšem je třeba mít na paměti, že takřka polovina z nich v době svého odchodu nepřekročila hranice státu a migrovala do jiných zemí habsburské monarchie. A také že jejich velká část migrovala ještě před konstituováním českého národa, proto je i jejich označení krajan diskutabilní¹.

Častou tematikou mediálních článků a dokumentů pak bývá život krajanů a na něm nám ukazují, že i přes vzdálenost od našeho národa, lze zachovávat český jazyk. Dále je to češství, jež je podmíněno dodržováním tradic a zvyků, které se dříve dodržovaly v Čechách a i teď se v některých regionech vyskytují. Ukazují nám zdejší obyvatele a jejich život jako tzv. „živý“ skanzen. Konkrétně rumunský Banát si myslím, že je toho důkazem. A právě proto jsem si vybrala zdejší lokalitu, protože mě velice zajímalo jak to zde vnímají zdejší občané jako účastníci tohoto „živého“ skanzenu. Vybrala jsem si téma náboženství, přes které se tradice a zvyky šíří a dodržují nejvíce. Proto je snaha, aby tato práce nebyla dalším zromantizovaným pohledem na tuto oblast.

---

¹ Hirt – Jakoubek. *Idea krajanského hnutí ve světle konstruktivistického pojetí národa* in Český lid; etnografický časopis, č. 4, ročník 92, s 337 - 366, ISBN: 0009-0794

Práce je rozdělena do několika částí. První takovou částí je metodologie, kde se zmiňuji o základních metodách, jež jsem použila při výzkumu a také zde nastiňuji výzkumné otázky. Před odjezdem jsem si stanovila výzkumné okruhy v dané lokalitě a až na samém místě výzkumu, jsem začala formovat výzkumné otázky.

V další části se věnuji způsobu života v českých vesnicích dnes a také se zde poohlížím do minulosti. Nastiňuji zde životní situaci přistěhovalců před zhruba 180 lety, kdy přišli do oblasti jižního Banátu. Největší zájem zde věnuji náboženské situaci v minulosti a dnes. Jelikož zde žijí dva národy, každý jiného náboženského vyznání a přesto mezi nimi nejsou skrze náboženství žádné konflikty. Konkrétně se zde zaměřuji na jednu českou vesnici a to Svatou Helenu, ve které žijí lidé dvou odlišných náboženských vyznání. Cílem této práce je zmapování náboženské situace ve Svaté Heleně dnes, v porovnání s minulostí a zjistit projevy religiozity v běžném životě vesničanů.

2. Metodologie

2.1 Terénní výzkum

Základními metodami, které jsem používala při výzkumu a v této práci jsou kvalitativní výzkum a studium literatury, jež se tímto tématem zabývá.

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník tvoří komplexní, holistický obraz, analyzuje texty informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách².“

Terénní výzkum byl proveden ve dvou časových úsecích. První probíhal v srpnu a září 2008 a druhý v únoru 2009. V první fázi výzkumu jsem se snažila sžít se s prostředím, navázat kontakt s místními obyvateli, což nebyl problém, protože zde není žádná jazyková bariéra, protože se zde hovoří česky³ a lidé jsou zde velice otevření. A v neposlední řadě jsem zjišťovala jestli se zde dá zkoumat předmět mého výzkumu a to je religiozita. V druhé části výzkumu už jsem se zcela věnovala výzkumnému problému.

Hlavní metodou ve výzkumu bylo nezúčastněné pozorování, které někdy přešlo do zúčastněného pozorování. Jedním z kladů zúčastněného pozorování dle Murphyho je, že zúčastněným pozorováním výzkumník získá přehled o normách a hodnotách lidí a také může kontrolovat, jestli podle těchto ideálů opravdu žijí.⁴ A také jsem použila

---

² Hendl, J.: *Kvalitativní výzkum*, Portál, 2005, ISBN: 978-80-7367-485-4, s 408, s 50

³ Hovoří se zde česky, ale čeština je zde míšeninou nářečí z různých koutů Čech (Čáslavsko, Přeloučsko, Plzeňsko,..)

⁴ Muchy, R. F.: *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, Slon, 2006, ISBN: 80-86429-25-3, s 268

polostrukurovaného a nestrukurovaného rozhovoru. Nedílnou součástí výzkumných metod byla i metoda tzv. „sněhové koule.“⁵

Pokud bych měla porovnat z jaké metody jsem získala nejvíce informací, byla by to kombinace zúčastněného pozorování s nestrukurovaným či polostrukurovaným rozhovorem. Protože když jsem se již zapojila do činnosti, vždy se vedl nějaký neformální rozhovor a většinou to bylo o tom, co mě zajímalo. I když druhá strana také měla spoustu dotazů.

V první části výzkumu jsem se také pohybovala nejenom v konkrétní vesnici Svatá Helena, ale i v dvou dalších českých vesnicích, a to v Gerníku a na Rovensku. Při druhé návštěvě lokality jsem se již zaměřila jenom na obec Svatá Helena.

Také jsem použila technických pomůcek jako jsou fotoaparát pro obrazové záznamy a diktafon pro zvukové záznamy. I když diktafonu jsem moc nevyužila, neboť většina respondentů nechtěla být se svými názory zaznamenána. Jelikož se zde během roku vyskytuje spousta pochybných novinářů, kteří pak píší rádoby odborné články o Banátu a životu v něm a odkazují se na názory a výpovědi místních obyvatel. Proto bylo nejdůležitějším bodem mého výzkumu vzbudit v lidech důvěru, neboť ta byla při zkoumání mého vytyčeného problému nejdůležitějším bodem. Protože co se týče otázky náboženství, spousta lidí to bere jako velice intimní téma, které je jen jejich osobní věcí.

Po příjezdu do terénu jsem si stanovila výzkumné otázky, které se zabývaly otázkou

---

⁵ Metoda „sněhové koule“ je standardní metoda při kvalitativním výzkumu, kdy výzkumník získá jednoho informátora, a ten výzkumníka odkáže na dalšího respondenta.

náboženství. V první řadě mě zajímalo do jaké míry ovlivnila rumunská majorita českou menšinu v náboženském vyznání.⁶ Poté mě zajímalo jaký vztah mají k religiozitě občané a zda - li je rozdíl mezi starší generací a mladší generací. A v neposlední řadě jsem se zajímala o hlavní náboženské svátky a tradice.

2.2 Etika výzkumu a výzkumníka

Etická stránka výzkumu je velmi důležitá, neboť by se podle ní měl výzkumník řídit. Při získávání dat v terénu je velmi důležité získat důvěru u svých informátorů. Poté je důležité se seznámit s projektem který děláme, a poté se oni vyjádří zda souhlasí, že se budou na něm podílet nebo ne. Další věcí je, pokud chceme nahrávat záznam rozhovoru a pořizovat fotodokumentaci, musíme také získat souhlas k pořízení záznamů. Další věcí je při přepisu rozhovorů či citací z rozhovorů uvádět jen iniciály, či zachovat úplnou anonymitu účastníků výzkumu. V neposlední řadě je také důležité respektovat rozhodnutí účastníka o ukončení spolupráce či jeho požadavku na odmítnutí odpovědět na otázku.⁷ S čímž jsem se setkala v praxi i já ve svém výzkumu.

---

⁶ Rumunská majorita je vyznání pravoslavného a česká menšina je převážně římskokatolická, ale ve Svaté Heleně je ještě skupina baptistů.

⁷ Hendl, J.: *Kvalitativní výzkum*, Portál, 2005, ISBN: 978-80-7367-485-4, s 408, (s 155)

2.3 Studium použité literatury

„Problematika tzv. krajanských komunit, které kdysi opustily České koruny a žijí za hranicemi dnešního státního útvaru je jedním z nejfrekventovanějších témat etnografie a folkloristiky poválečných let.“⁸ Proto i základní literatury k tématu krajanů v rumunském Banátu je poměrně dostatek. Ovšem skoro vždy se jedná o celkový popis přistěhovalectví a způsobu života. Nejvíce prací pochází z období dvacátých a třicátých let 20. století, kdy se tamní učitelé a kazatelé snažili zaznamenat zdejší život. Co se týče literatury o Svaté Heleně, nejznámější z těchto spisů je *Schlöglova kronika Svaté Heleny* z roku 1934. Tuto kroniku psal Jindřich Schlögl⁹ a později po jeho smrti se psaní ujal jeho syn Jan Schlögl.

Dalšími autory z této doby byl Josef Hříbek, který napsal práci *České osady na srbských a rumunských hranicích* z roku 1913 - 1914.¹⁰ Zde popisuje osídlení českých vesnic a popisuje také osídlení v jednotlivých vesnicích jako jsou Gerník, Bígr, Rovensko, Svatá Helena, Eibentál a Šumice.

Dalším obdobím, kdy byl veliký zájem o tuto oblast, byla šedesátá léta 20. století. V tomto období vzniklo spousta studií na základě výzkumu českého ústavu pro etnografii a folkloristiku v čele s Olgou Skalníkovou, Vladimírem Scheuflerem,

---

⁸ Hirt; Jakoubek: *Idea krajanského hnutí ve světle konstruktivistického pojetí národa: Proměny kolektivní identity vojvodovské náboženské obce* in Český lid, etnografický časopis, č. 4, ročník 92, 2005

⁹ Jindřich Schlögl byl učitel na Svaté Heleně na přelomu 19 a 20. století, po jeho smrti zde nastoupil jako místní učitel jeho syn Jan Schlögl.

¹⁰ Hříbek Josef: *České osady na srbských a rumunských hranicích*- součást XXIII. Výroční zprávy c.k. státní reálky v Telči školní rok 1913 - 1914

Jaromírem Jechem a Slavomírem Utěšeným z Ústavu pro jazyk český.¹¹

Tyto studie byly postupně zveřejňovány v časopise Český lid a byly zaměřeny na jejich kulturu, konkrétně na hmotnou a duchovní, na písňové a ústní vyprávění, dále se zaměřili na český jazyk v místních osadách. Poté jsou zde studie z let devadesátých od Mileny Secké, které jsou uveřejněny v časopise Češi v cizině. Prvním článkem je studie Češi v Rumunském Banátu, kde popisuje jejich migrační vlny do Banátu a jejich život zde do roku 1947. Další článek je nazván Češi v Rumunsku a jedná se spíše o stručné shrnutí literatury k tomuto tématu a stručný nástin jejich způsobu osidlování, života a reemigrace. Tématem reemigrace se také zabývala Milena Secká ve studii Současná reemigrace Čechů z Rumunska.¹² Co se týče konkrétního zaměření se na religiozitu či tradice a zvyky, literatura z této oblasti téměř neexistuje. Proto jsem při výzkumu čerpala z prací zaměřených na religiozitu jiných krajanů v jiné lokalitě či z knih a studií o antropologii a sociologii náboženství.¹³

Problémem antropologie náboženství se zabývá F. Bowie ve své knize Antropologie náboženství a také se tento obor objevuje v knize Sociologie

---

¹¹ Utěšený Slavomír : *O jazyce českém na jihu rumunského Banátu* in Český lid č. 5, str. 201 – 209, rok 1962

Skalníková Olga – Scheufler Vladimír: *Hmotná a duchovní kultura* in Český lid č.4, str. 147 – 160, rok 1962

Jech Jaromír : *Lidové povídky* in Český lid č. 4, str. 161 – 172, rok 1962

Skalníková Olga – Scheufler Vladimír: *Základy hmotné a duchovní kultury v kovozemědělských obcích v rumunském Banátě* in Český lid č. 4, str. 332 – 342, rok 1962

Jech Jaromír: *Lidové povídky rumunských Čechů* in Český lid č. 4, str. 343 – 360, rok 1962

¹² Secká Milena: *Současná reemigrace Čechů z Rumunska* in Češi v cizině č. 6, s. 39 – 42, ÚEF ČSAV Praha, 1992, ISBN: 80-85010-48-8

¹³ Nešporová Olga: *Proměny religiozity volyňských Čechů* in Lidé města č. 3, str. 93 – 115, rok 2005

Hirt – Jakoubek: *Idea krajanského hnutí ve světle konstruktivistického pojetí národa: Proměny kolektivní identity vojvodovské náboženské obce* in Český lid č. 4, str. 337 – 366, rok 1992

náboženství od Nešpora a k tomu i Příručka sociologie náboženství.

A v neposlední řadě je tu nespočet novinových a časopisových článků, ve kterých autoři velice rádi romantizují zdejší prostředí.

3. Charakteristika oblasti

3.1 Banát

Banát je oblastí v jihovýchodní Evropě, rozdělen na tři části a to na východní (ta se nachází v Rumunsku), západní část je v Srbsku a malá severní část v Maďarsku. Je součástí Panonské roviny, na jihu je ohraničen Dunajem, řekou Tisou na západě, na severu řekou Mureş a na východě jižními Karpaty.¹⁴ Rumunský Banát tvoří provincie Timiș-Torontal, Caraș-Severin, Arad, a Hunedoara. V roce 1950 byly provincie nahrazeny oblastí Timisoara (dnešní kraje Timis a Caras-Severtin). V roce 1956 byla provincie Arad připojena k oblasti Timisoara. V roce 1960 byla celá oblast nazvána Banátem. Rumunský Banát je hornatý na jihu a jihovýchodu, zatímco na severu, západu a jihozápadu je spíše bažinatý. Jsou zde velké naleziště mědi, cínu, zinku a obzvláště uhlí. Také je zde mnoho minerálních pramenů, které byly známy již za doby Římanů a pozůstatkem jsou dnes Herkulovy lázně. Ve starověku byl Banát od roku 106 pod nadvládou Římanů. Během 6. století se sem přesunuli Slované a počátkem 9. století spadal do Bulharské říše. V 11. století se oblast dostala pod kontrolu Uherska. V polovině 16. století byl Banát dobyt Osmanskou říší, a Turci zde zůstali až do začátku 16. století. Turci byli v roce 1716 poraženi Evženem Savojským a díky požarevackému míru z roku 1718 připadl Rakousku. Během turecké nadvlády byl Banát téměř vylidněn a území tvořily pusté lesy a bažiny.

---

¹⁴ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Banát> staženo dne 19. února 2009

V roce 1720 se stal guvernérem Banátu Claudius Mercy, který se zasloužil o částečné zregenerování oblasti. Během vlády Marie Terezie bylo založeno mnoho vesnic a začalo se využívat nerostného bohatství Banátu. V roce 1779 se připojil k Uhersku. Po revoluci v roce 1848 se dostal pod přímou vládu rakouské koruny jako srbská Vojvodina a temešský banát, ale v roce 1860 byl znovu připojen k Uhersku a zde zůstal až do roku 1918. V tuto dobu zde vznikla Banátská republika, která trvala ovšem jen velice krátce, neboť byla zlikvidována srbskými vojsky. Roku 1919 byl Banát rozdělen do dnešní podoby. Tradičním symbolem Banátu je lev, který má ve znaku jak rumunský Banát tak i srbský banát.¹⁵

3.2 Historie českého osídlení v Banátu

Banát byl až do roku 1552 součástí uherské říše, poté byl dobyt Turky. Koncem 17. století ho Leopold I. získal zpět a Banát měl v té době podobu zpustošené a liduprázdné oblasti, proto jej bylo třeba co nejdříve osídlit kolonisty. Roku 1718 byla v celém Banátu zřízena tzv. Vojenská hranice. Což znamenalo, že v pohraničních oblastech byly správními administrativními centry vojenské posádky, které měly chránit před nájezdy Turků. Všechny posádky byly podřízeny vojenskému guvernérovi z Temešváru. Nejjižnější část Banátu zůstávala až do dvacátých let 19. století neosídlená, protože byla pokryta neprostupnými bukovými lesy. Tyto lesy si od vojenské správy pronajal boháč z Oravice jakýsi Magyarli.¹⁶ Pronajal si od vlády za nízký

---

¹⁵ <http://banat.navajo.cz/> staženo dne 19. února 2009

¹⁶ Toto jméno uvádějí zdroje různě, někdy je to Magyarli, Mad'arli, Magarly, Madžarli.

poplatek lesy, vykácené dřevo draho prodával a půdu vracel zpět státu. Vyslal do Čecha agenty, aby najali vhodné dřevorubce a lesní dělníky. Zájemci měli slíbeno, že dostanou dřevo na stavbu domu, 2 korce půdy¹⁷ (tu si však museli vymýtít), pracovní nářadí a osvobození od vojenské služby na 14 let.

První skupina kolonistů vyjela do Banátu v letech 1820 - 1824, druhá v letech 1826 - 1828 a poté byl ještě jakýsi třetí proud, který přišel až po polovině devatenáctého století. V první vlně bylo asi 80 rodin dělníků z Plzeňska, Klatovska, Domažlicka, Kladenska a Čáslavska.¹⁸ V roce 1823 založili osadu Svatá Alžběta (Sankt Elizabeth neboli Elisabethfeld)¹⁹ a o rok později, tedy roku 1824, založili Svatou Helenu (Sankt Helene či Sfanta Eelena).²⁰ Obě dvě vesnice byly údajně pojmenovány podle Magyarliho dcer. Zhruba po pěti letech nájemce spolu s nářadím a zásobami zmizel a nechal kolonisty bez prostředků.

Druhé skupině kolonistů byla slíbena cesta na státní útraty, finanční příspěvek do prvních žní, osvobození od daní a služby v obraně na 10 let, půdu pro dům i pastviny, místo pro dům a zahradu a dřevo na stavbu. Většinou se jednalo o rodiny z Plzeňska, Domažlicka, Klatovska, Litoměřicka, Chrudimska, Berounska a dalších krajů. Mezi lety 1827 - 1828 byly založeny další české vesnice: Bígr (Biger, Agar), Eibentál (Eibenthal), Frauvizn (Frauenwitesse, Poiana Muierii), Rovensko

---

¹⁷ korec – je to stará česká jednotka plošného objemu a obsahu, 1 korec = 93, 54 litrů nebo také 2877,5 metrů čtverečných (zdroj: [http://cs.wikipedia.org/wiki/Korec_\(jednotka\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Korec_(jednotka)))

¹⁸ Secká Milena: *Češi v Rumunsku* In Češi v cizině č. 9, Praha, Ústav pro etnologii a folkloristiku AV ČR, 1996

¹⁹ V závorce vždy název české vesnice v rumunštině a v maďarštině.

²⁰ Svoboda, Jaroslav: *Stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu*, Vydalo Sdružení Banát, Praha, 1999

(Ravenna) a Šumice (Sumita) a také v té době kolonie Gerník (Garnic).

V tomto období zde byl následující počet Čechů²¹:

Rovensko	237
Eibentál	356
Frauvizn	186
Šumice	123
Svatá Helena	338
Svatá Alžběta	118
Gerník	469

V roce 1826 dal plukovník Drasenovich vyměřit půdu pro 15 dalších českých osad. Všechny osady byly osídleny převážně Čechy, ale čtyři z nich osídlili Němci žijící v Čechách a poté Češi z Chebska a bavorského pohraničí.²²

Poslední skupina českých kolonistů, která sem přicházela ve 40. a 50. letech 19. století již nešla rovnou do Banátu, ale směřovala do měst jako Arad, Craiova, Bukurešt, Kluž, Temešvár, Brašov, Sibiu.

3.3 Život v českých vesnicích

Život českých kolonistů zde byl ovlivněn zejména přírodními podmínkami, které zde panovaly. Každá rodina měla přesně vyměřen pozemek, který jim byl určen. Na jednu rodinu tedy připadlo zhruba 13 jiter²³, tedy 3 jitra luk, 1 jitro na postavení domu a 9 katastrálních jiter polí. Zejména v počátečním

---

²¹ Secká, Milena. Češi v rumunském Banátu. In Češi v cizině, č.8, Praha, Ústav pro etnologii a folkloristiku AV ČR, 1992, s.39 – 42, ISBN: 80–85010-48-8 .

²² Secká, Milena: *Češi v rumunském Banátu* in: Češi v cizině č.8, s. 94

²³ 1 jitro = 0,5754 ha

období byl zde život pro kolonisty velmi těžký. Půda, která byla čerstvě vymýcena, ze začátku nerodila, na mnoha místech také vyschly prameny vody a tak mnozí lidé se svolením vojenské správy odešli dále do Banátu, Uher i Srbska.

To je také případ první české osady Svatá Alžběta, která zanikla z důvodu nedostatku vody a lidé z osady se přestěhovali do nedaleké vesnice Svatá Helena. Češi si sebou do Banátu přivezli určité agrotechnické znalosti, které byly pro místní obyvatele naprosto neznámé a jejich velké sklizně u nich budily závist.²⁴ Proto se museli potýkat s nepříjemnostmi v podobě krádeží majetku a úrody, další překážkou byla divoká zvířata a také zemětřesení. České vesnice jsou položeny v poměrně aktivní seizmické zóně, a tak si osadníci museli zvyknout i na toto.

Kolem roku 1847 se obyvatelé z Elisabethy začali stěhovat do 1km vzdálené Svaté Heleny, neboť zde začala docházet voda. Na místě vesnice Elisabeth mají dnes povětšinou helenští své ovocné sady.

Někdy kolem 2. poloviny 50. let 20. století byl učiněn pokus o založení zemědělského družstva ve Svaté Heleně, který však po necelých dvou letech ztroskotal. Od té doby se české vesnice v jižním Banátu už nikdo zkolektivizovat nepokusil.²⁵ Ve dvou českých vesnicích(v Bígru a v Eibentálu) bylo po dlouhou dobu způsobem obživy zaměstnání v nedalekých dolech na uhlí a antracit. V ostatních to bylo převážně zemědělství, jež bylo způsobem

---

²⁴ Secká Milena: Češi v rumunském banátu, in: Češi v cizině, č. 8, str. 96

²⁵ Svoboda Jaroslav. *Stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu*, Vydalo Sdružení Banát, Praha, 1999.

obživu. Byly zde také řemeslnické profese a některé z nich se uchovali dodnes. Tradičními řemesly bylo kovářství, sedlářství, i když nevyráběli sedla, protože se zde nepoužívaly a ani dnes se zde mocně neobjevují. Sedláři se věnovali spíše výrobě chomoutů, opratí a řemenů, a také se věnovali obuvnické a kožešnické práci. Poté tu byli také zedníci a švadleny.²⁶

Prvními stavbami, které zde kolonisté stavěli, byly zemnice a podzemnice, po nich následovaly malé dřevěné chaloupky a až poté boudy z vázaných prutů nahazovaných blátem, krytých slámou nebo rákosem s jedním malým okénkem. Dnes jsou nejčastější stavbou hliněné domy. Kdysi byly nejčastější domy z kamene nebo z cihel a pak ze dřeva. Hliněné domky jsou budovány dvěma způsoby, a to buď vyzděním z nepálených cihel nebo tzv. „truplováním“, což je nabíjená hlína s rohy stěn zpevněnými armováním z dřevěné tyče, provázané do stěny oky z tenkých zkroucených proutků.²⁷ Dřevěné domky jsou také dvojího druhu a to buď roubenky nebo domky na drážkové konstrukci.²⁸

Zdejší strava vychází z tradiční české kultury, i když dnes již je značně ovlivněna rumunskými prvky. Nejpoužívanějšími potravinami je tak mléko, vepřové maso, sýr, mouka a brambory. V některých domácnostech se peče domácí chleba, který pak prodávají ostatním sousedům. Z vlastní zkušenosti vím, že se zde již tradičních českých pokrmů nedočkáte, ale i tak vám budou chtít domácí hostitelé vyjít maximálně vstříc a třeba se o ně jako v mém případě alespoň pokusí. Z klasických

---

²⁶ viz. tamtéž

²⁷ Urbánek Radim. Češi v rumunském Banátu. Regionální muzeum Vysoké Mýto, ISBN: 80-239-0390-X.

²⁸ tamtéž

jídel jež převzali od Rumunů o jsou kukuřičná kaše, polévka na způsob naší gulášové polévky, ale mírně nakyslá, která se podává se smetanou. A pokrm jménem sarma, což je směs mletého masa s rýží, zabaleného v zelných listech. Dalším pokrmem, který také najdete v každé domácnosti jsou domácí klobásky, které se zde podávají i na svátečních stolech.

Přes stoosmdesátileté odtržení od staré vlasti si obyvatelé českých ostrůvků v jihozápadním Rumunsku dodnes zachovali svůj mateřský jazyk. Základní jazykový ráz všech českých vesnic je čistě český, bez jakékoliv stopy moravských nářečí. Česká slovní zásoba Čechů v rumunském Banátu je však ve srovnání se slovní zásobou Čechů žijících v mateřské zemi nepoměrně chudší, bez české lexikální výzbroje technické, vědecké i kulturní, až na sečtější čtenáře v podstatě předjungmannovská.²⁹ Toto koresponduje i s tím, že na zdejší základní škole se vyučuje český jazyk jen do čtvrté třídy jako povinný. Dále pak je jen jako volitelný a celé vyučování probíhá v rumunštině, kterou mají již od první třídy jako nepovinnou. A podle místního učitele úroveň českého jazyka žáků, jež vycházejí základní školu není nijak valná. Ale i přesto se zde konají olympiády v mateřských jazycích, kterých se vždy účastní žáci posledních ročníků a zdejší svatohelenské děti se vždy umísťují na velmi dobrých místech. V dnešní době je již ve škole jen něco okolo 30 dětí a v mateřské škole 15 dětí. Základní škola je rozdělena na první stupeň (1 - 4 třída) a druhý stupeň (5 - 8 třída).

---

²⁹ Svoboda Jaroslav. *Stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu*, Vydalo Sdružení Banát, Praha, 1999.

Úbytek žáků je velice patrný, neboť v roce 2000 zde bylo okolo 140 žáků a dnešní počet 30 žáků je velmi alarmující. Toto jen vypovídá o tom, jak sílí v poslední době odchody do Čech či do velkých rumunských měst kvůli nedostatku pracovních míst.³⁰

Ovšem vlny reemigrace již byly mnohem dříve. Od 20. let 20. století zde vypukla první vlna reemigrace, kvůli narůstajícímu přelidnění a nedostatku půdy v českých vesnicích. Toto období s sebou neslo velké změny. Největší změny, které zasáhly obyvatele českých vesnic, se týkaly především školství a církevních záležitostí. Všechny školy byly zestátněny a začala maďarizace. Čeští učitelé byly mnohdy suspendováni a žáci tělesně trestáni za pronesená česká slova. Další vlna reemigrace byla po druhé světové válce a třetí nastala po pádu komunismu v 90. letech a trvá prakticky dodnes.³¹

3.4 České vesnice

České vesnice leží vždy nedaleko sebe, jde většinou o vzdálenost 15- 20 km mezi jednotlivými vesnicemi, ovšem výjimku tvoří Šumice, ta je odlehlá od ostatních vesnic. Ovšem styk mezi vesnicemi byl v dřívějších dobách velmi zřídka, protože stav cest mezi vesnicemi byl velmi žalostný. Ale v dnešní době se již i tento problém začal řešit a spousta cest je upravena a někde dokonce je již položen i asfalt.

---

³⁰ Informace o místní škole poskytl učitel pan Skořepa.

³¹ Secká Milena: Češi v rumunském Banátu in Češi v cizině č. 8,

Bigr

Tato vesnice byla osídlena roku 1827. Původně se jmenovala Schellersrbe po německém generálovi, který namísto dnešní vesnice snad strávil jednu noc. Ves je v nadmořské výšce 550 m nad mořem a leží cca 18 kilometrů od Dunaje. Vesnice je ve tvaru kříže. Je zde římskokatolický kostel postavený v roce 1876 a zasvěcen Svaté Trojici. V roce 1934 zde žilo až 610 obyvatel, ale v roce 2001 zde bylo už jen 254 Čechů.³²

Šumice

Obec leží 600 m nad mořem. Zdejší kostel byl vystavěn roku 1888 a je zasvěcen Svaté Anně. V této vesnici nebyla nikdy sloužena mše v češtině a ani zde nikdy nebyl český farář. V této vesnici se také nachází krásný lesní hřbitov.³³ Zdejší největší slavností, co se týče z náboženského pohledu, je svátek sv. Anny, protože na tento svátek byl zdejší kostel vysvěcen.

Eibentál

Vesnice leží ve výšce 400 m nad mořem a byla založena roku 1827. Jméno vesnice dostala podle rozsáhlých porostů tisu, proto se jí také říká Tisové údolí. Vzdálenost od Dunaje je jen 7 km. Kousek od Eibentálu se nachází Ujbányje s velkými nalezišti uhlí. Což dává, tedy spíše dávalo práci místním lidem. Je zde římskokatolický kostel z roku 1912, který je zasvěcen

---

³² http://www.kudrna.cz/publik_syst/bigr1.htm - staženo dne 20.února 2009

³³ Hroch, P.: Ve Valašsku zůstáváme

Sv. Janu Nepomuckému.³⁴ V roce 1934 zde žilo 600 obyvatel, oproti tomu v roce 2001 už jen 302 obyvatel.³⁵

Rovensko

Tato obec leží 866 m nad mořem. Kostel ve vesnici byl vystavěn až roku 1922 a je zasvěcen Neposkvrněnému početí Panny Marie. Obec má nejzachovalejší češtinu ze všech vesnic, protože je nejvíce izolovaná od okolí. Spadá pod střediskovou obec Šopotu Nou. Roku 1925 měla vesnice 586 obyvatel, kdežto v roce 2002 zde žilo 120 obyvatel.³⁶

Gerník

Vesnice byla založena v roce 1827. Leží ve výšce 600 m nad mořem. Kostel byl postaven v roce 1858 a je zasvěcen Sv. Janu Nepomuckému. Jako jediná z českých vesnic má svůj obecní úřad pod který spadají i okolní rumunské vesnice.

V Gerníku se dodnes podomácku pálí stavební vápno v malých vápenkách. V roce 1934 měla vesnice 1400 obyvatel, v roce 2002 zde žilo už jenom 525 obyvatel.³⁷

Svatá Helena

Tato obec byla založena roku 1824 a je nejstarší z dosud existujících vesnic. Obec leží asi 14 km od města Nová Moldava. Silnice v dnešní době je již celá položená asfaltovým povrchem, vede

---

³⁴ <http://www.eibenthal.eu> – staženo dne 18. února 2009

³⁵ <http://www.eibenthal.eu> – staženo dne 18. února 2009

³⁶ http://banat.cz/ceske_vesnice.htm - staženo dne 19. února 2009

³⁷ http://banat.cz/ceske_vesnice.htm - staženo dne 20. února 2009

okolo obce Coronini³⁸. Obec je v nadmořské výšce 420 metrů n. m. a je z českých vesnic položena nejnižší. Celá tato oblast je vápencová s velkým množstvím krasových jevů. Helena měla jako první vesnice školu. Do roku 1861 se učilo v obecním domě a na vyučování se svolávalo zvoněním. V roce 1862 se začalo učit v církevní reformované škole. V roce 1896 byla tato škola přestavěna na faru a tak se děti reformovaných vrátily do školy katolické. Také zde byla zřízena opakovací škola pro děti od 12- 14 let a také sváteční a nedělní škola. Největším a nejváženějším učitelem byl Jindřich Schlögl (zemřel v roce 1897). Po jeho smrti nastoupil jeho syn Jindřich ale ten byl učitelem jen rok a pak ho nahradil druhý syn Jan Schlögl.

---

³⁸ Coronini – je to rybářská vesnička na břehu Dunaje. Leží v místě, kde Dunaj vstupuje do jižních Karpat, zužuje se na 140 m a dosahuje hloubky až 70 m. (<http://wikimapia.org/3760740/cs/Coronini> - staženo dne 21. února 2009), má něco okolo 1900 obyvatel, jmenuje se po hraběti Coronini, veliteli temešvárské vojenské moci

4. Náboženská situace v Banátu

Obyvatelé českých banátských vesnic byli bráni jako homogenní celek, přestože mezi nimi byly významné a hluboké rozdíly, a to nejen co se týče doby, kdy opustili české země, ale zejména v oblasti religiozity.

Zakladatelé nejstarší české osady Svatá Helena se hlásili k nekatolickému vyznání, ostatní byli vyznání římsko-katolického. Tuto skutečnost, že helenští zakladatelé byli jiného vyznání musíme mít na paměti při interpretaci kolektivní identity svatohelenských obyvatel.³⁹ Svatá Helena, jak ukazují nejnovější výzkumy, byla původně založena potomky východočeských „tolerančních sektářů“, čili skupinou odlišnou od ostatních kolonistů v mnoha ohledech.⁴⁰ Ovšem pro tuto hypotézu o původu svatohelenských obyvatel nemáme dostatek důkazů.

Obyvatelé českých vesnic jsou vyznání převážně římskokatolického narozdíl od svého okolí, jež je vyznání pravoslavného. V roce 1847 vystavěli v Eibentále faru a dřevěný kostel, a ve stejné době byla fara vystavěna i na Gerniku. Pod Gernickou faru patřila i Svatá Helena, Bígr, Rovensko a i pět dalších rumunských vesnic, ve kterých bylo římskokatolíků však jen pomálu. Až do roku 1873⁴¹ byli faráři do Gerniku a do Eibentálu dosazováni vojenskými úřady, měli hodnost setníka a nosili i uniformu. Prvním gernickým farářem byl Čech František Unzeitig, rodák z České Třebové, který do Gernika přišel r. 1850. Později se zasloužil o výstavbu velkého farního kostela v Gerniku. Roku

---

³⁹ T. Hirt – M. Jakoubek : Idea krajanského hnutí ve světle konstruktivistického pojetí národa

⁴⁰ Z. Nešpor: Banátská Češi jako potomci tolerančních sektářů

⁴¹ 1873 byla zrušena Vojenská hranice

1858 byl kostel zasvěcen sv. Janu Nepomuckému. V roce 1873 farář František Unzeiting odešel do důchodu, ale ještě se zasloužil o výstavbu kostela v Bígru a také ve Svaté Heleně. Kostel v Bígru byl roku 1876 zasvěcen Nejsvětější trojici a ve Svaté Heleně byl roku 1879 zasvěcen sv. Heleně. V roce 1888 byl vystavěn kostel sv. Anny v Šumici, roku 1912 kostel sv. Jana Nepomuckého v Eibentálu a poté v roce 1922 kostel Neposkvrněného početí Panny Marie v Rovensku.⁴² Právě kostely, školy a „stráže“⁴³ patří dnes k nejstarším dochovaným stavbám v těchto vesnicích.

Dnes patří ke Gernické farností kromě Gernika i Bígr, Rovensko a smíšené obce Berzasca a Kubcova. Svatá Helena patří k novomoldavské farnosti, stejně tak i Eibentál a národnostně smíšená Zlatita. Šumice patří k farnosti v Herkulových lázních.⁴⁴

Svatá Helena byla kolonizována reformovanými evangelíky helvetského vyznání ze středovýchodních Čech (hlavně z okolí Čáslavska). Kolonisté ze sousední vesnice Svatá Alžběta byli vyznání římskokatolického, a jelikož později tato vesnice zanikla, je od té doby Svatá Helena nábožensky smíšená. Evangelíci si po dlouhou dobu konali své bohoslužby sami v provizorní modlitebně a až v roce 1897 si ze svých sbírek vystavěli kostel. Svého faráře taktéž neměli a tak po dlouhou dobu vedl mše někdo ze starších obyvatel. Po roce 1900 zde v Banátu začal sílit vliv maďarizace. V roce 1904 nastoupil na Svatou Helenu evangelický farář maďarského původu Németh, jež kázal jedině

---

⁴² Svoboda J. – Stručné dějiny rumunských Čechů v Banátu

⁴³ Stráž – tak byli a jsou dodnes nazývány obecní domy, které slouží většinou jako kulturní centrum v obci.

⁴⁴ Svoboda J. – Stručné dějiny rumunských Čechů v Banátu

v maďarštině a silně se prosazoval o zavedení maďarského jazyka do místní školy. Také pronásledoval a donášel na místního učitele⁴⁵, který byl na základě toho přeložen do jiné lokality. V té době část helenských evangelíků přešla k sektě nazarénů a po první světové válce další část přešla k baptistům. Nazarénská činnost zde byla efemérní⁴⁶, ale baptisté si svou pozici hájili a udrželi a dokonce rozšiřovali. Po padesátých letech dvacátého století baptisté zcela pohltili zbytek evangelické obce zde a tím dali zánik evangelíkům na Svaté Heleně⁴⁷. V dnešní době je zastoupení katolíků a baptistů zhruba tak dvě třetiny katolíků a jedna třetina baptistů. Tím, že pohltili evangelíky získali i jejich kostel, který slouží k veškerým jejich obřadům. Součástí sboru baptistů je i rozsáhlý mandolínový sbor, jež hraje při každé nedělní mši ve zdejším kostele.

---

⁴⁵ V té době byl učitelem na Svaté Heleně Jindřich Schlögl.

⁴⁶ Efemérní = činnost rychle pomíjející.

⁴⁷ Svoboda J.- Stručné dějiny Čechů v rumunském Banátu, str. 9

5. Současný stav náboženství ve Svaté Heleně

Nejdříve bych zde uvedla jak náboženství definuje F. Bowie ve své knize antropologii náboženství: „Antropologie náboženství se nezaměřuje jen na víru, náboženské přesvědčení a rituál, ale pokouší se zasazovat náboženské chování a jednání do širšího sociálního rámce a odhalovat vztahy mezi náboženstvím a jinými aspekty společnosti a přírody.⁴⁸“ Tato teorie se myslím dá dosti dobře převést do praxe.

Dalším termínem o kterém bych se zde zmínila, je tradice. Tradice je z pohledu antropologa, jak uvádí Kandert ve své studii, „soubor jevů, o nichž se předpokládá, že doba jejich vrcholné existence a rozkvětu leží v minulosti, které však nějakým způsobem dožívají v současnosti – ovlivňují současnou kulturu a jsou její součástí⁴⁹.“ Tradice jsou jevy jež existují v nejlepších případech, z historického hlediska existují po několik generací a jsou předávané v procesu socializace⁵⁰.

Vlastní terénní výzkum probíhal ve dvou fázích, jak jsem se již zmínila dříve. Současná náboženská situace je taková, že zastoupení katolíků a baptistů je zhruba dvě třetiny ku jedné třetině. A ke střetům mezi nimi nedochází. Navzájem se respektují.

Je velice zajímavé to, že na rozdíl od České republiky, která je ateistická, jsou české vesnice v Banátu pravý opak. Lidé zde jsou ve velké míře věřící a to i po přesídlení do Čech.

---

⁴⁸ F. Bowie: Antropologie náboženství, str. 127, Portál, 2008, ISBN: 978-80-7367-378-9

⁴⁹ Josef Kandert: Poznámky k výzkumu a chápání tradice in Český lid č. 3, str.197 – 214, rok 1999

⁵⁰ tamtéž

Zdejší religiozitu by se dalo označit za lidovou religiozitu, protože již od prvních dní strávených zde si budete uvědomovat, že náboženství je zde velmi živé. Čím to je, že na rozdíl od své původní vlasti oni od víry neupustili? Jedním možným vysvětlením může být to, že v době kdy přišli jejich předci do Banátu i v českých zemích měla víra v boha tradici a s tím oni odcházeli. A jelikož byli a jsou obklopeni jinoetnickým prostředím, ve kterém také působí jiné náboženské vyznání, oni si to svoje udrželi a jsou v něm stále aktivní. Víra má zde i funkci stmelovací a společenskou. Především pro starší generace plní tyto funkce, bývá to totiž jediná možnost setkat se s přáteli a zavzpomínat.

Ve vesnici lidé vyznávají dva náboženské směry. První a s větším zastoupením jsou katolíci a druhým jsou baptisté. Ovšem rumunské okolí je vyznání pravoslavného. V pravoslaví věří v celém Rumunsku 87% obyvatel.⁵¹

Baptisté pocházejí z větve anabaptistů, které vzniklo v Anglii v 16. století jako reformační hnutí, jež se oddělilo od katolické církve. Jejich odlišení spočívá v tom, že odmítají křest novorozenců, neuznávají svátky spojené s Pannou Marií, neuznávají ani svátky jiných svatých a náboženské poutě. Ze svatých uznávají jen Ježíše Krista.

Oproti tomu zde stojí katolicismus, který lpí na tradicích, na uznávání Panny Marie a uznává křest novorozeňat. Neděle je zde braná jako odpočinkový den, kdy se nic nedělá jen navštěvuje kostel. Nikdo nesmí vidět nikoho v neděli pracovat,

---

⁵¹ podle sčítání z roku 2002

a když už je nutné něco udělat, musí se to uskutečnit v domě, aby vás venku nikdo neviděl. Tuto tradici dodržují obě církve bez rozdílu. Zvláštností je, že ani jedna z církví nemá faru.

Katolická mše je vždy v neděli ráno od deseti hodin v místním katolickém kostele, který je hojně vyzdoben. Účast na kostele je vždy velká a je zaplněn celý kostel. Přičemž je zvykem, že každý má své místo na kterém sedává. Mužské osazenstvo je spíše v horním patře kostela tedy na kruchtu⁵² a ženská část s malými dětmi v dolní části. U mládeže je také typické, že sedí v horním patře. Co se týče věkové struktury jde spíše o straší generaci a malé děti s maminkami, ale mládež je zde možné také zahlédnout. Do kostela se chodí svátečně oblečeno, v případě mužů se jedná o oblek a u žen je to vždy sukně, halenka a šátek na hlavě. Mši provádí rumunský kněz z diecéze v Nové Moldově. Farář káže v rumunštině a vždy je tam jeden ze starších občanů vesnice a ten překládá do češtiny. Celkem je mše dlouhá hodinu. Po mši se ženy scházejí před kostelem a domlouvají se na večerní táčky.⁵³ Muži jdou do místního hostince kde diskutují a popíjejí u toho.

U baptistů probíhá nedělní návštěva kostela v třech fázích. První je od deseti hodin ráno do 12 hodin. Jedná se o klasickou mši, která probíhá v češtině, protože zde víru vykládá kazatel, který je místním občanem. Další část je od dvou hodin odpoledne do tří a schází se zde zdejší mládež, a probíhá zde náboženské vyučování. A poslední část je od šesti hodin večer, opět se zde sejde mládež,

---

⁵² kruchta – jejich označení pro horní patro kostela

⁵³ táčky – je to označení pro sousedské posezení.

ale i starší občané a výklad z Bible se zde prokládá písněmi, které zde hraje jejich mandolínový a pěvecký sbor. Tento sbor má asi něco kolem dvaceti členů, převážně mládeže a jejich zkoušky probíhají každou sobotu.

Baptisté se zde od katolíků odlišují i tím, že se snaží neslavit stejné svátky s katolíky a některé jejich tradiční zvyky nedodržují vůbec.

Mezi hlavní katolickou událost patří pouť do Čiklavy.⁵⁴ Tato pouť se koná dvakrát do roka a to na svátek Nanebevzetí Panny Marie, který je 15. srpna a na svátek Narození Panny Marie což je 8. září. Této poutě se účastní obyvatelé českých vesnic, ale i římskokatolíci z okolí. Ze Svaté Heleny je to 60 km, z Gerníku je to 50 km, z Rovenska také 60 km a z Eibentálu rovných 100 km. Po cestě se zpívají kancionály a duchovní písně. Trasa vede okolo křížů, u kterých se poutníci modlí. Po příchodu do Čiklavy následuje zpověď a poté proběhne večerní a ranní mše. V minulosti byla účast na pouti velmi hojná, neboť to sloužilo i jako místo setkávání se s obyvateli z jiných vesnic, ale dnes je účast o hodně menší. Jedná se o deset až dvacet lidí z každé vesnice. A vesměs se jedná o starou generaci jež tento zvyk udržuje.

Další věcí, kterou jsem zde zjistila je, že zvyky a tradice se zde již moc neudržují. Mezi nejtypičtější zvyky a tradice jež se zde dodržují patří vánoce, velikonoce, díkuvzdání, dožínky, svátek všech zesnulých.

Vánoce jsou zde nazývány koledou. Na Štědrý den ráno zde bývalo zvykem, že se chodilo ovazovat

---

⁵⁴ Čiklava - je to obec blízko Oravity, bývala to hornická obec, a je to významné katolické poutní místo, byla založena po roce 1700, byla zde kaple zvaná Skála Mariánská, která byla vysvěcena roku 1727, ale poté byla vypálena a roku 1766 zde byl postaven barokní poutní kostel Navštívení Panny Marie.

stromky pobříslem a přitom se říkalo: „Vovazujte se stromkové, aby vám neumrzly kvítkové, zítra ráno bude mráz, mráz, jestli neurodíte, posekáme Vás, Vás.“ A poté se dávalo domácím zvířatům po krajíci chleba s česnekem, aby byla po celý další rok zdravá a měli z nich užitek.⁵⁵ Tyto zvyky dodržuje už jen hrstka obyvatel, povětšinou starší generace. Přes den se zdobí stromeček a čeká se na večer až se půjde do kostela. V obou kostelích, jak v katolickém tak v baptistickém začíná v 6 hodin večer. V katolickém kostele se nejdříve všichni společně pomodlí a poté se hraje divadelní představení, které nacvičují děti ze zdejší základní školy pod vedením učitele. Poté se zpívají české písničky a na závěr se rozdávají dárky, poté se všichni rozejdou domů a vracejí se do kostela kolem půl dvanácté, kdy probíhá půlnoční mše. V baptistickém kostele je mše také od 6 hodin večer. Večer zde probíhá podobně, nejdříve se čte z Bible, poté se zpívá za doprovodu sboru a pak přijdou na řadu dárky, na závěr se zpívá společná píseň. Poté se každý z nich rozejde ke svému domovu. Na svátečním stole není žádné speciální jídlo, každý jí to co má doma a není výjimkou, když mají k štědrovečerní večeři jídlo od oběda.

Na Boží hod se opět sejdou v kostele na ranní mši a poté je celý den věnován návštěvám. Na Štěpána se chodí koledovat, obvyklým vykoledovaným artiklem je kořalka, koláče nebo jiné sladkosti. Tento zvyk koledování je také stejný pro obě víry.

---

⁵⁵ Z vyprávění paní Ž. S u které jsme pobývali. Slovo pobříslo, u nás tento výraz je povříslo – je to provaz z obilné slámy.

Dalším velkým svátkem jsou velikonoce. Ty jsou nazývány červenými svátky. Slaví se zde až od Velkého pátku. V tento den je katolický kostel otevřen po celý den. Na Bílou sobotu jsou dvě mše , jedna je ráno a druhá večer. Po mši se jde procesím po vsi a zapalují se svíčky a ty se dávají za okna. Tuto tradici zde dodržuje většina obyvatel. Ještě jedna zajímavost zde je, a to že na Velký pátek nosí ženy na hlavách černé šátky a na Bílou sobotu bílé. Tento zvyk je však již dodržován jen starší generací. Na velikonoční pondělí se opět nejprve jde do kostela na mši. Zde pomlázková tradice jako u nás. Pomlázku ani koledu zde neznají, ale vajíčka ano. Ovšem již se zde nemalují, ale barví barvou jako ve většině domácností u nás v Čechách. Klasickým jídlem je jehně. K tomu se jedí většinou brambory a ještě nesmí chybět na stole pálenka. Žádné jiné zvyky se na velikonoce nedrží.

Dalším velkým svátkem je posvícení na svátek Svatého Václava. Tento svátek slaví jen katolická část obce. Pečou se tradiční posvicenské koláče a jiná jídla. Odpoledne je mše svatá, ve které farář zmíní i význam sv. Václava pro český národ. Mše končí slovy: *"Uchovejte vždy lásku ku pravdě a právu a lásku k vašemu mateřskému jazyku! Stůjte provždy v řadách nad nimiž rozdává se korouhev s významnou prosbou ku svatému ochránci Sv. Václavu! Nedej zahynouti vám i budoucím!"* A večer je hudba v místním kamíně.⁵⁶

V říjnu se zde slaví Den díkůvzdání. Je to den, kdy se v obou kostelech děkuje za letošní úrodu. Kostely jsou bohatě vyzdobeny květinami, ovocem a

---

⁵⁶ kamín – výraz pro místní kulturní dům

zeleninou, barevným listím, klasy, řepou a spoustou jiné úrody.

Mezi další významné svátky patří svátky Všech zesnulých. V kostele probíhá mše, po které následuje procesí na zdejší hřbitov. Zde se zapalují svíčky a u kříže, jež je před kostelem, se pronáší krátká modlitba za zemřelé.

Toto jsou asi nejdůležitější a vlastně i jediné svátky s nějakými tradicemi, jež se zde dodržují. V dnešní době už je tato stránka lidové religiozity v úpadku.

6. Závěr

V této práci jsem se snažila zmapovat náboženský život v Banátě, konkrétně ve vesnici Svatá Helena.

V úvodní části jsem charakterizovala zmiňovanou lokalitu. Banát je oblastí jež zasahuje do tří států v jihovýchodní Evropě (Rumunsko, Maďarsko a Srbsko). Pojmenování Banát získal v roce 1960. Je to hornaté území s kdysi bohatými zásobami nerostného bohatství, které je již dnes skoro vytěženo, což se odráží na velké nezaměstnanosti místních obyvatel. Které je v posledních letech velice tíživým problémem místních občanů.

V další části jsem se zabývala historií českého osídlení v Banátu. Čeští kolonisté se sem dostávali ve třech hlavních kolonizačních vlnách. První proběhla v letech 1820 - 1824, druhá vlna byla mezi lety 1824 - 1826 a třetí proud přišel až v polovině devatenáctého století. Jejich hlavní důvod proč přišli do této krajiny, byla vidina nového života a zároveň zisku určitých výhod, které ovšem nebyly následně dodrženy. I přesto zde však velká většina kolonistů zůstala a založila své domovy.

Dále jsem se snažila nastítnit náboženskou situaci v těchto českých vesnicích v minulosti a dnes. Čeští přistěhovalci jsou zcela jiného vyznání než rumunská majorita, která se vyskytuje okolo nich. Rumunská majorita je převážně vyznání pravoslavného a oproti tomu Češi jsou vyznání římskokatolického. Tyto dvě církve stojí naproti sobě a mají velmi málo společného. Ale i při této odlišnosti, ke konfliktům mezi občany nedochází,

tedy aspoň z náboženských důvodů ne. Ani v minulosti tomu tak nebylo, protože čeští kolonisté přišli do oblasti, kde se hovořilo jiným jazykem, byla zde jiná kultura a to samozřejmě přetrvává dodnes. A tato neznalost oblasti napomohla k udržení jiného náboženského vyznání a jiných zvyků. Naopak konflikty skrze náboženství byli v minulosti v obci Svatá Helena mezi katolíky a evangelisty velmi časté. Což mělo za následek, úpadek evangelického vyznání a nástup baptistů, jež si zde získali velikou oblibu. Po vzestupu baptistické víry se již žádné významné konflikty nekonaly. A tato situace přetrvává dodnes. Když se zaměříme na živost náboženské víry ve vesnici, tak můžeme konstatovat, že víra zde má své místo a je živá. Ovšem je živá hlavně u starší generace. Mladá generace sice je příslušníkem nějakého z těchto dvou vyznání, ale aktivní v náboženské činnosti není. Také se tento stav odvíjí od odchodů obyvatel zpátky do Čech, popřípadě do jiných velkých rumunských měst. Odchody se týkají ve velké míře mladé generace a mužů od rodin. Vracejí se do Čech, protože oni se cítí být Čechy a hlavně zde není žádná jazyková bariéra, pro kterou by byl problém se o sebe v té zemi postarat. U mladých obyvatel jež zde zůstávají je víra dále běžnou součástí života, hlásí se k ní, ale aktivní činnost v rámci náboženství, jako je účast na mši, vykonávají jen z povinnosti k rodičům, aby jim neudělali ostudu po vesnici.

V poslední době se zde ovšem vyskytuje nový fenomén a tím je turistika. Jsou pořádány zájezdové pobyty, které jsou jen za účelem, aby se návštěvníci účastnili tradiční českých svátků a

zvyků. A proto někteří obyvatelé zde tyto tradice dodržují jen z tohoto účelu.

Úpadek tradic a zvyků spojených s náboženstvím je přirozeným vývojem, který by podle mě nastal i kdyby tuto oblast nezasáhla vlna reemigrace do původní vlasti.

7. Bibliografie

BOWIE, Fiona. Antropologie náboženství, Praha, Portál, 2008, ISBN: 978-80-7367-378-9.

HIRT, Tomáš; JAKOUBEK, Marek. *Idea krajanského hnutí ve světle konstruktivistického pojetí národa: proměny kolektivní identity vojvodovské náboženské obce.* In Český lid; etnografický časopis, ročník 92, č.4, s.337 - 366. ISSN: 0009-0794.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum.* Portál, Praha, 2005, ISBN: 80-7367-040-2.

HROCH, Pavel. *Ve Valašsku zůstáváme.* Praha, Gema Art, 2002, ISBN: 80-86087-49-2

HŘÍBEK, Josef. *České osady na srbských a rumunských hranicích - součást XXIII. Výroční zprávy c.k. státní reálky v Telči, školní rok 1913 - 1914,* ISBN: neuvedeno.

KANDERT, Josef. *Poznámky k výzkumu a chápání "tradice".* In Český lid, ročník 96, č.3, s. 197 - 215. ISSN: 0009-0794

MURPHY, Robert, F.: *Úvod do kulturní a sociální antropologie,* Slon, Praha, 2006, ISBN: 80-86429-25-3.

NEŠPOR, Zdeněk. *Banátští Češi jako potomci tolerančních sektářů.* In Religio, č.7, Praha, 1999

NEŠPOR, Zdeněk; LUŽNÝ, David. *Sociologie náboženství.* Praha. Portál. 2007. ISBN: 978-80-7367-251-5

NEŠPOR, Zdeněk; VÁCLAVÍK, David a kolektiv. Příručka sociologie náboženství, Slon, Praha, 2008, ISBN: 978-80-86429-92-2.

SECKÁ, Milena. Češi v Rumunsku. In Češi v cizině, č.9, Praha, Ústav pro etnologii a folkloristiku AV ČR, 1996, s.227

SECKÁ, Milena. Češi v rumunském Banátu. In Češi v cizině, č.8, Praha, Ústav pro etnologii a folkloristiku AV ČR, 1992, s.39 - 42, ISBN: 80-85010-48-8.

SVOBODA, Jaroslav. *Stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu*, Vydalo Sdružení Banát, Praha, 1999.

URBÁNEK, Radim. Češi v rumunském Banátu. Regionální muzeum Vysoké Mýto, ISBN: 80-239-0390-X.

Internetové zdroje

www.banat.cz

www.eibenthal.eu

www.kudrna.cz

8. PŘÍLOHY

Katolický kostel sv. Heleny ve Svaté Heleně.

Baptistický kostel, dříve evangelický ve Svaté Heleně.

Původní baptistická modlitebna ve Svaté Heleně.

Kostel neposkrvněného početí Panny Marie v obci Rovensko.

Katolický kostel sv. Jana Nepomuckého v Gerníku.

Pomníček na okraji vesnice Gerník ze směru od vesnice Rovensko.

Typická ulice v Rovensku.

Kříž (z roku 2001) na začátku vesnice Svatá Helena směrem od vesnice Coronini.

